

DOI: <http://www.doi.org/10.36719/2707-1146/22/63-68>

Məhbubə Ədil qızı Qulubəyova
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
baş müəllim
almazqulubeyli@gmail.com
Günəl Sərdar qızı Əmiri
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
assistent, müəllim
emirigunel52@gmail.com
Nərgiz Şakir qızı Qurbanova
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
assistent, müəllim
gurbanovanargiz7@gmail.com
Aytən Bilal qızı Nağıyeva
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
assistent, müəllim
ayten.naqiyeva1@icloud.com
Sinan İlgiz oğlu Vəlizadə
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
assistent, müəllim
sinan_9292@mail.com

GƏNCƏ-QAZAX ZONASINDA YETİŞDİRİLƏN QARAMALIN DÜZGÜN YEMLƏNDİRİLMƏ TEXNOLOGİYASI

Xülasə

Tədqiqat işinin məqsədi Gəncə-Qazax zonasında yetişdirilən qaramalın düzgün yemləndirilmə texnologiyasını öyrənməkdir. Tədqiqat işi Samux rayonunda yerləşən “Suliddinoğlu” kəndli fermer təsərrüfatında, ADAU-nun “Zoomühəndislik fakültəsinin” “Kənd təsərrüfatı heyvanların yetişdirilməsi və yemləndirilməsi” kafedrasının laboratoriyasında aparılmışdır. Heyvandarlıqda istifadə olunan bütün yemləri xüsusiyyətlərinə, kimyəvi tərkibinə, həzm olunmasına və hazırlanma üsullarına görə bitki və heyvan mənşəli yemlərə ayırmaq qəbul olunmuşdur.

Apardığımız tədqiqat işlərindən aydın oldu ki, ferma işçiləri yem istehsalının artırılması ilə yanaşı, heyvanlara veriləcək yemlərin əvvəlcədən hazırlanmasına xüsusi fikir verməlidirlər. Bu məqsədlə fermada yem hazırlayan mətbəx təşkil edilməlidir. Burada yemlərin yuyulması, doğranması, qarışdırılması, mətbəxdən pəyələrə daşınması və s. mexanikləşdirilməlidir. Qaramalın yem payında proteinin çatışmaması həm məhsuldarlığın azalmasına, həm də yemlərin səmərəsiz istifadə edilməsinə səbəb olur. Normaya əsasən yem payının hər yem vahidinə ən azı 100 qr həzmə gedən protein olmalıdır. Qarışıq və mikrobioloji sənayesinin yemləri, vitaminlər, habelə mineral əlavələri xüsusi qruplara aid edilir. Yem bitkilərinin əhəmiyyəti onların qidalılığından, yeyilməsindən və həzm olunmasından asılı olaraq təyin edilir. Kökəltmə dövründə istifadə olunan yemin və qalıqların gündəlik hesabı aparılır və heyvanların çəkisi ayda bir dəfə yoxlanılmalıdır.

Açar sözlər: qaramal, sağmal inək, damazlıq buğa, yem norması, qarğıdalı, çuğundur, boranı, süd, diri çəki

Mahbuba Adil Gulubayova
Gunel Sardar Emiri
Nargiz Shakir Gurbanova
Aytan Bilal Naghiyeva
Sinan Ilgiz Velizadeh

The right feeding technology of cattle breeding in Ganja-Gazakh zones

Abstract

The aim of investigation work is learning of the right feeding technology of cattle breeding in Ganja-Gazakh zones. The investigation work was held in peasant household of “Suliddinoglu” situating in Samukh region and in Azerbaijan State Agrarian University's “Zoo engineering” faculty's laboratory. It was adopted the foods which are used in cattle-breeding separate into two parts as plant and animal origin as their some features like chemical, digested and prepared form. During our investigation work it turned out that the farmers must be very attentive to the foods which are given before. For this aim it must be organized the food prepared kitchen in the farm. There must be mechanized the washing, cutting, mixing and carrying of foods to the cattle-shed. The less of protein in the food cattle caused the diminished of productivity and using of the food irrational form. Due to the norm of food it must be 100 gr digested protein in every food measure. Mixing and microbiological foods, vitamins as well as mineral additions are separated into special groups. The significance of food plants prescribed due to their nutrition, eating and digested. During the fattening process it must be calculated the daily usage of foods and theirs remainders and it must be controlled the weight of the animals once in a month.

Keywords: *cattle, milch cow, pedigree cow, feeding norm, cornflakes, beet, pumpkin, milk, alive weight*

Giriş

Ət, süd, yağ, yun və s. heyvandarlıq məhsullarının bolluğunu yaratmaqdan ötrü hazırda ölkəmizdə mühüm tədbirlər görülür. Bunlardan ən başlıcası ictimai heyvandarlıq üçün möhkəm yem bazası yaratmaq, əkinçilikdə ottarlı əkin sistemindən birdəfəlik əl çəkib intensiv əkin sisteminə keçmək və yem strukturunda əsas yeri qarğıdalı, şəkər çuğunduru, payızlıq noxud və s. yüksək məhsuldar paxla fəsiləsinə daxil olan tam qiymətli yem bitkilərinə verməkdən ibarətdir. Əhalinin ən qiymətli qida məhsulları, sənaye yüksək keyfiyyətli xammalla təmin edən heyvandarlıq, kənd təsərrüfatı iqtisadiyyatında çox mühüm yer tutur. Heyvandarlıqdan gələn pul gəliri mal-qaranın əmtəlik səviyyəsindən, məhsuldarlığından, cinsindən, istehsal olunan məhsulun kəmiyyət və keyfiyyətindən, rayonun ekoloji xüsusiyyətlərindən asılıdır. Bunu Respublikanın bir sıra rayon və zonalarında heyvandarlıq sahəsinin daha yüksək inkişaf etməsi aydın sübut edir (Abdullayev, 2012: 99-130; Abdullayev, 2012: 9-13).

Respublikamızın mühüm və gəlirli sahəsi olan maldarlıq durmadan inkişaf etdirilir. Ölkəmizdə yeni-yeni maldarlıq komplekslərinin yaradılması dövlətimizin strateji maraqlarından biridir. Respublikamızda yerli cins mal-qaranın qorunub saxlanması və onların cins tərkibinin yaxşılaşdırılması üçün südlük və ətlik istiqamətləri məhsuldar prioritet istiqamətlərdəndir (Abbasov, 2019: 178-196; Abbasov, 2011: 130-135).

Heyvandarlıq məhsullarının artırılması isə, hər şeydən əvvəl, ölkəmizdə yemçiliyi inkişaf etdirmək və möhkəm yem bazası yaratmaq yolu ilə təmin edilə bilər. Bu mühüm məsələni müvəffəqiyyətlə həll etmək üçün yeni yüksək keyfiyyətli və məhsuldar yem bitkiləri sortları yaratmaqla yanaşı, ayrı-ayrı elmi-tədqiqat müəssisələri tərəfindən əldə edilmiş müxtəlif yem bitkisi sortları Azərbaycanın iqlim-torpaq şəraitində sınaqdan keçirilməli, onların bioloji və təsərrüfat xüsusiyyətləri öyrənilməlidir (Məmmədov, 2020: 6-7).

Bununla yanaşı, ölkəmizə bir çox Avropa ölkələrindən daha məhsuldar südlük və ətlik istiqamətli cins heyvanlarının davamlı olaraq gətirilməsi, xüsusi təyinatlı sənaye yönümlü yeni heyvandarlıq komplekslərinin yaradılması və bu şəbəkənin genişləndirilməsi, müstəqil Respublikamızda ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə layiqli töhfədir. Təbii ki, heyvandarlığın, o cümlədən maldarlığın inkişaf etdirilməsi, əhalinin heyvan mənşəli ərzaq məhsullarına olan tələbatının ödənilməsi nöqtəyindən nəzərdən diqqət mərkəzində dayanmalıdır (Quliyev, 2008: 9-14).

Respublikada ictimai heyvandarlığı durmadan inkişaf etdirib məhsul bolluğu yaratmaq üçün fermalarda möhkəm yem bazası yaradılmalı və mal-qara növ, cins və plan məhsuldarlıqlarına müvafiq yüksək səviyyədə yemləndirilməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, hələ indiyədək Respublikanın bir çox fermalarında mal-qaranı yalnız örüşdə otarmaq kimi geridə qalmış üsuldən istifadə edilir (Səttarov, 2010: 3-6).

Heyvanın bizə verdiyi məhsul əslində yediyi yemin orqanizmdə mürəkkəb bioloji çevrilməsi nəticəsində əmələ gələn məhsuldur. Odur ki, heyvana nə qədər bol və yüksək keyfiyyətli müxtəlif yem yedirdilərsə, o qədər sağlam olur, məhsuldarlığı yüksəlir. Belə olduqda ana heyvanlar hər il müntəzəm bala verir və verdiyi balalar sağlam, həm də iri olur (Bəşirov, 2008: 130).

Mal qaranın yemlənmə prinsipi onun növ, cins və məhsuldarlığından asılıdır. Onları tələb edilən səviyyədə yemləmək üçün bütün mütərəqqi vasitələrdən və hər cür yem vəsaitlərindən istifadə olunmalıdır. Heyvan orqanizminin normal inkişaf etməsini və yüksək məhsul istehsalını təmin etmək üçün orqanizm daim zülali maddə, karbohidrat, yağlar, mineral maddələr və vitaminlərlə təmin olunmalıdır. Bunlar isə orqanizmə ancaq yemlə daxil olur (Durst, 2005: 163-185).

Hər bir heyvan orqanizmi qəbul etdiyi yemə və yemləmə qaydalarına müəyyən tələblər irəli sürür. Müntəzəm bol, düzgün və tam dəyərli yemləmə nəticəsində az məhsul verən heyvanların məhsuldarlığını yüksəltmək olar. Pis yemləmə xidməti nəticəsində isə hətta yüksək məhsuldar heyvanlar öz təsərrüfat əhəmiyyətlərini tezliklə itirirlər. Təcrübələr göstərir ki, heyvanların yemlənməsi rejiminə ciddi riayət olunmadıqda mədə-bağırsaq sisteminin fəaliyyətində müxtəlif pozğunluqlar baş verir. Yemin miqdarı və keyfiyyəti orqanizminin tələbini hərtərəfli ödəmədikdə maddələr mübadiləsi pozulur. Heyvan məhsuldarlığını azaldır və müxtəlif xəstəliklərə tutulur (Səttarov, 2007: 9-15).

Qaramalın yemləndirilməsi

İneklər istər sağıldığı, istərsə də süddən kəsildiyi (qurutduğu) zaman yüksək səviyyədə yemləndirilməlidir.

Bundan ötrü apardığımız tədqiqat nəticəsində tərəfimizdən geniş elmi təcrübələr nəticəsində müvafiq yemləmə normaları və nümunəvi yem rasionları hazırlanmışdır. Bu da qaramalın diri çəkirlinə, süd məhsuldarlıqlarına və südün yağlılığına əsasən hazırlanmışdır.

Qaramal fermalarında ən mühüm məsələlərdən biri süddən kəsilmiş boğaz inək və boğaz düyələrin yemlənməsidir. Fermaların əksəriyyətində inək və camış süddən kəsilən kimi onların yemlənməsinə daha əvvəlki kimi fikir verilmir, onlar yalnız örüşlərdə otarılar. Yaxud ilkinə boğaz olmuş düyələrə doğana kimi heç bir xidmət edilmir. Bu, qaramalın yemləndirilməsində tamamilə düzgün olmayan bir üsuldür. İstər süddən kəsilmiş inəklər, istərsə də boğaz düyələr hazırkı diri çəkirləri və plan məhsuldarlıqlarına görə yemləndirilməlidir.

Diri çəkisi 200 kq-dək və gələcək plan məhsuldarlığı 1500 kq-dək olan bir inəyə sağılmadığı dövrdə hər gün ən azı 4,0-4,5 kq yem vahidi və 500 qr həzmə gedən protein (zülal), 20-25 qr xörək duzu, 30-35 qr kalsium, 15-18 qr fosfor və 175-180 mq karotin; diri çəkisi 200 kq-dan 250 kq-dək, plan məhsuldarlığı 1500-2000 kq-dək olan inəyə isə gündə 4,5-5,0 yem vahidi, 550 qr həzmə gedən protein, 20-25 qr xörək duzu, 30-35 qr kalsium, 18-20 qr fosfor və 180 mq karotin verilməlidir.

Nisbətən iri inəklərin isə gündəlik yem normaları Cədvəl 1-dəki kimi olmalıdır.

Boğaz inəyin gündəlik rasionunda diri çəkisinin hər 100 kq-na görə 2-3 kq yüksək keyfiyyətli qaba yem və 4-5 kq şirəli yem olmalıdır.

Cədvəl 1.

İri inəklərin gündəlik yem normaları

İnəyin diri çəkisi, kq	Yem vahidi kq	Həzmə gedən protein (zülal), qr	Xörək duzu, qr	Kalsium, qr	Fosfor, qr	Karotin, mq
3000 kq-dək plan sağımında						
300	5,0	600	30	45	25	200
350	5,5	600	35	55	30	220
400	6,0	720	40	60	35	240
450	6,5	780	45	70	40	260
500	7,0	840	50	80	45	280
3000 kq-dan 5000 kq-dək plan sağımında						
350	6,5	780	40	65	35	325

400	7,0	840	45	70	40	350
450	7,5	900	50	75	45	375
500	8,0	960	55	80	50	400
550	8,4	1010	60	85	55	420
600	8,7	1050	65	90	60	440

Sağmal inəklərin yemləndirilməsi

Tədqiqat zamanı aydın oldu ki, inəklərdən yüksək məhsul almaq üçün onların bol yemləndirilməsi lazımdır. İnəyin məhsuldarlığı yüksəldikcə məhsul vahidinə sərf olunan yemin miqdarı nisbətən əksilir. Sağmal inəklərin gündəlik yem normaları heyvanın diri çəkisi, məhsuldarlığı və südün yağlılığına görə təyin olunur. Südün əmələ gəlməsinə çoxlu miqdarda qidalı maddələr sərf olunur. Bunların içərisində ən əhəmiyyətli proteindir (zülal). Südün hasil olunması üçün sərf olunan 1 kq yem vahidinin tərkibində 10-120 qr protein olmalıdır.

Aparığımız tədqiqat işləri zamanı yem əlavələrindən və mineral maddələrdən də sağmal inəklərin yemləndirilməsində istifadə etdik. Yem əlavələri – qida maddələri və bioloji aktiv maddələrin nisbətini tənzimləməklə inəklərin yem rasionunda balans yaratmaq üçün istifadə olunan istənilən əlavələrdir. Yem əlavələri yemin həzm olunma qabiliyyətini və inəklərin orqanizmi tərəfindən mənimsənilmə (qan və limfa sisteminə sorulma) %-ni artırmaqla istehsal olunacaq heyvandarlıq məhsulunun səmərəliliyini və keyfiyyətini artırmaq üçün istifadə olunur. Mineral maddələr dedikdə C, H, O, N elementlərindən başqa bütün elementlər nəzərdə tutulur. İnəklərin orqanizmində 30-35 mineral maddəyə rast gəlinir ki, bunlardan da 15-20-si həyat üçün zəruri hesab olunur. Mineral maddələr mikro (Fe, Cu, Mn, Zn, Co, J, Se və s.) və makro (Ca, F, K, Na, Mg, Cl, S və s.) elementlərə bölünür. Mineral maddələrin inəklərin orqanizmində funksiyaları:

- Skeletin (dayaq-hərəkət sistemi) qurulması üçün xammaldır;
- Bioloji aktiv maddələr və maddələr mübadiləsi tənzimləyicilərinin tərkib hissəsidir;
- Turşu-qələvi balanslaşmasının tənzimləyicisidir.

Respublikanın qabaqcıl təsərrüfatlarında, məsələn Samux rayonunda yerləşən “Suliddinoğlu” kəndli fermer təsərrüfatında inəklərdən yüksək sağımı, əsasən, iki vasitə ilə əldə edirlər. Bunlardan biri mal-qaranın düzgün və bol yemlənməsi, ikinci isə onların cinslərinin yaxşılaşdırılmasıdır.

Cədvəl 2-də diri çəkisi və südünün yağlılığı eyni (3,8-4,0% olan), gündəlik sağımı isə müxtəlif olan inəklərin gündəlik yemləmə normalarını veririk.

Cədvəl 2.

Diri çəkisi və südünün yağlılığı eyni (3,8-4,0% olan), gündəlik sağımı isə müxtəlif olan inəklərin gündəlik yemləmə normaları

Sağım, kq	Yem vahidi, kq	Həzm olunan protein, qr	Xörək duzu, qr	Kalsium, qr	Fosfor, qr	Karotin, qr
Diri çəkisi 300 kq-dək olan inəklərdə						
4 kq-dək	5,3	550	30	30	20	190
4 kq-dan 6 kq-dək	6,3	650	40	40	30	240
6 kq-dan 8 kq-dək	7,3	760	50	50	35	290
8 kq-dan 10 kq-dək	8,3	870	55	55	40	340
10 kq-dan 12 kq-dək	9,3	990	65	65	45	390
12 kq-dan 14 kq-dək	10,4	1120	70	70	50	440
14 kq-dan 16 kq-dək	11,5	1250	80	80	60	490
16 kq-dan 18 kq-dək	12,7	1390	90	90	65	540
18 kq-dan 20 kq-dək	14,0	1530	95	95	70	590
Diri çəkisi 300 kq-dan 400 kq-dək olan inəklər						
4 kq-dək	6	620	35	35	25	220
4 kq-dan 6 kq-dək	7	730	45	45	30	270
6 kq-dan 8 kq-dək	8	840	50	50	35	320
8 kq-dan 10 kq-dək	9	960	60	60	40	370
10 kq-dan 12 kq-dək	10	1090	70	70	45	420

12 kq-dan 14 kq-dək	11	1290	75	75	55	470
14 kq-dan 16 kq-dək	12	1360	85	85	60	520
16 kq-dan 18 kq-dək	13,1	1500	90	90	70	570
18 kq-dan 20 kq-dək	14,2	1650	100	100	75	620

Qeyd: Aparığımız tədqiqat işlərindən aydın oldu ki, ana camışları yemlədikdə onların gündəlik yemləmə normaları inəklərin normalarından 10-15% artıq götürülməlidir.

Cədvəl 2-də verilən rəqəmlər qaramalın qidalı maddələrə olan ehtiyacını göstərir. Aşağıda həmin normalara əsasən hansı yemlərdən neçə kiloqram verilməsini aydınlaşdıraraq. Məlum olduğu kimi, fermalarda bundan sonra mal-qaranı, əsasən, öz təsərrüfatlarında istehsal etdikləri qarğıdalı dənisi, payızlıq noxud, qarğıdalı silosu, şəkər çuğunduru, yaz-yay aylarında yaşıl yemlərdən payızlıq noxudla payızlıq çovdar, yaxud arpanın qarışığı, göy yonca, qaba yemlərdən isə quru yonca, quru yaz otu və s. ilə yemləyəcək. Lakin unudulmamalıdır ki, inək və camışların yemlənməsində onları daim yüksək sağım səviyyəsində və sağlam saxlayan qarğıdalı silosu, qarğıdalı dənisi yarması, şəkər çuğunduru və boranı kimi şirəli yemlər əsas yeri tutmalıdır. İlin çox vaxtında ana heyvanlara əkmə bitkilərin göy otundan mümkün qədər çoxlu çalib yedirməli, yaz və yay aylarında isə düşərgədə yemləməklə hər gün səhər və günortadan sonra ferma ətrafında yaradılan göylükdə də otarılmalıdır.

Gündəlik yemləmədə bir qayda olaraq inəyin diri çəkisinin hər 100 kq-na görə 1,5-2,0 kq-dan artıq qaba yem verilməlidir. Bu da ancaq yüksək keyfiyyətli yaz otu, yaxud yonca, saman və küləş qarışığından ibarət olmalıdır. Gündəlik yem payının qalan hissəsini qarğıdalı silosu, yem çuğunduru və boranı təşkil etməlidir. Bu yemlərdən inəyə südün 1 kq-na qarşı 2,0-2,5, camışa isə 3-4 kq verilir. Bundan əlavə, inək südünün 1 kq-na görə təxminən 150-175 qr qarğıdalı dənisi ilə payızlıq noxudunu qarışığı, yaxud yarması və pambıq jıxısı, camış südünün 1 kq-na görə isə bu yemlərdən 200-250 qr verilməlidir.

Fərz edək ki, inəyin diri çəkisi 400 kq, gündəlik südü isə 10 kq-dır. Onda bu inəyə bir gündə 6 kq yüksək keyfiyyətli qarışıq quru ot, 0,8 kq qarğıdalı unu, 0,4 kq payızlıq noxudunu, 0,5 kq pambıq jıxısı, 20 kq qarğıdalı silosu, 2 kq şəkər çuğunduru yedirilməlidir.

Yuxarıdakı cədvələ əsasən, bu inəyin gündəlik yemləmə norması 9 yem vahidi olmaqla, tərkibində 960 qr həzm olunan protein, 60 qr xörək duzu, 60 qr kalsium, 40 qr fosfor və 370 mq karotin olmalıdır. İnək həmin yemləri yedikdə protein və karotinlə kifayət qədər təmin edilir. Xörək duzuna olan ehtiyacı inək axura qoyulmuş parça duzu yalamaqla ödəyir. İnəyə yedirilən qüvvəli yemə 20-25 qr təbaşir valası və 15-20 qr fosforin qatmaqla fosfor və kalsiumla təmin olunur.

Damazlıq buğaların yemləndirilməsi

Tədqiqat işindən o da aydın oldu ki, buğalar həmişə sağlam və yüksək cinsiyyət fəaliyyətində olmalı, keyfiyyətli toxum verməlidir. Bunun üçün onların gündəlik yem rasionları – protein və başqa qida maddələri tutumu ilə olduqca tam qiymətli olmalıdır. Törədici daim zavod köklüyündə (orta köklükdən yüksək) olmalıdır. Buğalar protein, mineral maddələr və vitaminlərdən korluq çəkməməlidir. Onların nə arıqlamasına, nə də piylənməsinə yol verilməməlidir. Törədici buğaların yemləmə normaları onların diri çəkili və törədici (cütləşmə) fəaliyyətlərinə görə təyin edilir.

Törədici buğalar üçün 3 şərti vəziyyət qəbul etdik:

- 1) Cütləşmə fəaliyyətində olmadığı (sakit) dövrü;
- 2) Orta cütləşmə fəaliyyəti dövrü;
- 3) Ağır cütləşmə fəaliyyəti dövrü.

Törədici buğaların gündə bir, bəzən də 2 inək mayalaması orta fəaliyyət, gündə 2 inək, bəzən də 3 inək mayalaması isə ağır cütləşmə fəaliyyəti adlanır. Buna görə də buğaların gündəlik yem normaları Cədvəl 3-dəki kimi təyin olunur.

Cədvəl 3.

Buğaların gündəlik yem normaları

Cütləşmə fəaliyyəti dövrləri	Diri çəkisinin 100 kq-na görə verilməlidir		
	Yem vahidi, kq	Həzm olunan protein, qr	Karotin, mq
Sakit	0,8-1,1	100	50
Orta	1,0-1,2	125	60
Ağır	1,1-1,3	145	70

Damazlıq buğanın diri çəkisi 500 kq-dək olduqda onun rasion tərkibində 35 qr kalsium, 22 qr fosfor, 250 mq karotin olmalıdır. 500 kq-dan artıq olan diri çəkinin hər 100 kq-na 5 qr kalsium, 2-3 qr fosfor və 50 mq karotin artırılır. Bunların gündəlik rasionlarına yüksək keyfiyyətli quru ot, qarğıdalı silosu, qarğıdalı və payızlıq noxud yarması, buğda kəpəyi, yerkökü, şəkər çuğunduru daxil edilməlidir. Bu yemlərdən buğaların diri çəkisinin hər 100 kq-na görə 1,0-1,5 kq quru ot, 1,0-1,5 kq çuğundur və yerkökü, 0,8-1,0 kq silos, 1,0-1,5 kq qüvvəli yemlərin qarışığı verilməlidir.

Buğaların yüksək cinsiyyət fəaliyyətində olması üçün onlara hər gün 150-200 qr qan unu, ət-sümük unu, yaxud diri çəkisinin hər 100 kq-na görə bir ədəd təzə yumurta və 1 litr üzvi alınmış süd verilməsi məsləhətdir. Ümumiyyətlə, apardığımız işlərdən aydın oldu ki, damazlıq buğaların gündəlik rasionlarının 60%-ni qüvvəli yem, 20%-ni qaba, 20%-ni şirəli yemlər təşkil etməlidir. Tərədicilərin ana heyvanlardan fərqli olaraq müxtəlif və tam keyfiyyətli yemləndirilməsi balaların əksəriyyətinin diş olması təmin edir.

Nəticə

Aparılan tədqiqatlardan belə nəticəyə gəlmək olur ki, qaramalı ən müxtəlif yemlərlə yemləyirlər ki, onların da qidalılığı kimyəvi tərkibi, bioloji dəyərliliyi və tərkibindəki kimyəvi maddələrin həzm olunması ilə müəyyən olunur. Əvvəlcədən bol yem ehtiyatının əldə edilməsi və yemlərin yedirilmək üçün hazırlanması hər il yüksək süd məhsulunun əldə edilməsinə, qaramalın qışdan gümrah çıxmasına və sağlam bala əldə edilməsinə imkan verir. Yem otlarının istehsalının artırılması qaramalın inkişaf etdirilməsinə səbəb olur, bu da əhalinin heyvandarlıq məhsullarına getdikcə artan tələbatın lazımınca ödənilməsinə imkan verir.

Ədəbiyyat

1. Abbasov, S., Mehdiyev, M., Ruşanov, A., Turabov, U. (2011), Heyvandarlıq. Gəncə, Əsgəroğlu.
2. Abbasov, S., Məmmədov, S., Abbasov, R. (2019), Maldarlığın əsasları və südçülük. Bakı, AGAH.
3. Abdullayev, Q., Əliyev, M. (2012), Heyvandarlığın əsasları. Bakı, Elm və təhsil.
4. Abdullayev, Q.Q., Məmmədov, F.A., Bayramov, H.S., Həsənov, R.Q., Məmmədov, M.Ə. (2012), Kənd təsərrüfatı heyvanlarının yemləndirilməsi. Gəncə, Əsgəroğlu.
5. Bəşirov, E. (2008), Azərbaycanda damazlıq heyvandarlığın problemləri və inkişafının elmi əsasları. Bakı, Şərq-Qərb.
6. Əmiri, G. (2021), Gəncə-Qazax zonasının şəxsi fermer təsərrüfatlarında inəklərin yemləndirilməsi. Heyvandarlığın müasir problemləri və innovativ konsepsiyalar mövzusunda beynəlxalq elmi-praktiki konfransın materialları. 22-24 dekabr, Azərbaycan, Göygöl, s.378-381.
7. Quliyev, S., Həsənov, R., Məmmədov, M., Qurbanov, X. (2008), Qaramalın və camışların yemlənməsi və bəslənməsi. Bakı, Agah.
8. Məmmədov, F., Dəmirov, H., Həsənov, R., Məmmədov, M. (1992), Kənd təsərrüfatı heyvanlarının yemləndirilməsi. Bakı, Elm və təhsil.
9. Məmmədov, Q., Hümətov, H., Hüseyinov, A. (2020), Yem istehsalı. Gəncə, Star.
10. Səttarov, C. (2007), Fermer təsərrüfatlarında istifadə olunan yemlərin keyfiyyət göstəricilərinə və ümumi qidalılıq dəyərinə əsaslanaraq inəklərin ən səmərəli yem rasionu ilə yemləndirilməsinə dair tövsiyələr. Bakı, Tərəqqi MMC.
11. Səttarov, C., Səttarov, B., Əbdürrəhmanov, V. (2010), Cavan iri buynuzlu heyvanların tam dəyərli yem rasionları ilə yemləndirilməsinə dair tövsiyələr. Bakı, Tərəqqi MMC.
12. Durst, L., Vittman, M. (2005), Kənd təsərrüfatı heyvanlarının yemləndirilməsi. Bakı, QAPP-POLİQRAF.

Rəyçi: dos., İsa İsrailov

Göndərib: 05.04.2022

Qəbul edilib: 12.07.2022